

Звіт Президії АЕН України на щорічних Загальних зборах

25-26 травня 2018 р.

Шановні колеги!

За традицією дозвольте розпочати з деяких сумних речей.

В березні цього року на 91-му році пішов з життя видатний юрист-господарник, академік Національної академії наук України, академік нашої академії, Почесний директор Інституту економіко-правових досліджень Національної академії наук України - Мамутов Валентин Карлович. Прошу вшанувати його пам'ять хвилиною мовчання.

Прошу сідати.

Дозвольте перейти до приємного.

По-перше, дозвольте нагадати що 23 липня цього року виповнюється 25 років з дня реєстрації Статуту нашої академії в Міністерстві юстиції України. Тому хочу щиро привітати всіх членів нашої академії з цим першим чвертьвіковим ювілеєм, а також побажати всім творчої наснаги та натхнення в подоланні наступного чвертьвікового етапу.

По-друге, дозвольте поздоровити наших ювілярів – академіків нашої академії з їхніми 80-річними ювілеями та нагородити їх Почесними грамотами нашої академії:

- Віце-президента нашої академії **Миколу Григоровича Білопольського** – це саме він виконав почесну місію реєстрації у 1993 році Статуту нашої академії в Мінюсті України за що ми йому до сих пір щиро вдячні і також сьогодні розраховуємо на відповідні спогади ювіляра;
- Віце-президента нашої академії **Євгена Васильовича Савельєва**;
- Академіка нашої академії **Анатолія Івановича Бутенка**.

По-третє, на виконання постанови наших Зборів щодо вшанування пам'яті Миколи Григоровича Чумаченка подовжено нагородження медаллю імені першого Президента АЕН України «За значний внесок в економічну науку». Цього року дозвольте вручити цю нашу відзнаку **ОЛЕКСАНДРУ ОЛЕКСІЙОВИЧУ ЛЮБІЧУ** – за багаторічну плідну працю в сфері фінансової науки та з нагоди 70-річчя з дня народження.

По-четверте, дозвольте вшанувати наших гостинних господарів за підготовку та проведення цьогорічних Зборів нашої академії та нагородити:

Почесною Грамотою нашої академії:

Директора Харківського інституту банківської справи Національного університету банківської справи, академіка нашої академії **Самородова Бориса Вадимовича**;

Академіка нашої академії – **Лернера Юрія Ілліча** - професора кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності та фінансів Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут"

Багаторічного керівника регіонального відділення, академіка нашої академії – **Майорченка Віктора Несторовича**

Грамотами нашої академії:

Азаренкову Галину Михайлівну - д.е.н., професора, завідувачку кафедри фінансів, банківської справи та страхування Харківського інституту ДВНЗ "Університет банківської справи"

Мірошніка Олексія Юрійовича - к.е.н., доцента кафедри обліку та оподаткування Харківського інституту ДВНЗ "Університет банківської справи"

Онщенко Ірину Олександрівну – аспіранта кафедри фінансів, банківської справи та страхування Харківського інституту ДВНЗ "Університет банківської справи".

В Тернополі проведена чергова Всеукраїнська науково - практична конференція присвячена М.Г.Чумаченку, в Інституті економіки промисловості НАН України готується до друку черговий збірник наукових праць «Шості Чумаченківські читання», який вже став щорічним у відділенні нашого інституту, яким керував М.Г.Чумаченко, цього року він також буде присвячений 100-річному ювілею Національної академії наук України.

Хочу також нагадати що ми запланували до 95-ї річниці з дня народження Миколи Григоровича Чумаченка у 2020 році, видати монографію «Академік М.Г. Чумаченко у споминах і роздумах сучасників», тому ще раз прошу й закликаю всіх у кого є що запропонувати Президії АЕН України, як колективному упоряднику матеріалів для цієї книги, по можливості поквпатися з передачею матеріалів. Прохання подавати

відскановані матеріали і тексти у електронній та роздрукованій формах на нову адресу Президії академії (м. Київ, вул. Желябова 2, к.304).

Але життя не зупиняється, час плине. Ми можемо чесно пишатися тим, що на протязі всього цього часу не були осторонь, а завжди намагалися надати посильну допомогу керівництву країни та її регіонів. Не був виключенням і минулий рік. Можна не сподіватися, що нинішній рік ще раз жорстко протестує владу на її здатність створити реальний майданчик для зростання національної економіки. Попри незначну макроекономічну стабілізацію, у попередніх роках Україні так і не вдалося створити базу для упевненого економічного підйому. Тому і цього року перед вітчизняною економікою стоять декілька викликів, від адекватної відповіді на які залежатиме доля нашої країни в найближчі кілька років. Серед них необхідність істотного нарощування обсягів експорту, залучення внутрішніх і зовнішніх інвестицій, стабілізація банківського сектору, зниження боргових ризиків та інші.

Я спробую викласти основні тези, які хотілося б обговорити на цих Зборах.

По-перше - за останні роки **Україна майже втратила можливість поповнювати бюджет за рахунок транзиту з Європи та до Європи**. Особливої актуальності ця проблема набуває у зв'язку з закінченням договору про газовий транзит з «Газпромом» у 2019 році і відсутністю чіткого визначення обсягів прокачки газу територією України з введенням в дію альтернативного - «Північного потоку-2». Також Україну обминув китайський транзит «Великого Шовкового Шляху», який пройшов через Білорусь на Польщу.

По-друге - також **втрачено протекціоністські механізми** в різних галузях, зокрема у гірничо-металургійній, лісівництві й сільському господарстві. Заходи, які прийняла Верховна Рада в митній політиці (зокрема, підвищення експортного мита на металобрухт, обмеження експорту лісу-кругляку та ін.) тільки но почимнають давати відповідну віддачу.

По-третє – **децентралізація**, як показує попередній аналіз стану її впровадження, дійсно пісилює спроможність «низового рівня», «провідної ланки самоврядування – об'єднаних територіальних громад (ОТГ)». Фіксуються і деякі негативні прояви – наприклад, збільшення коштів ОТГ, які «заморожені» на банківських депозитах. Од-

ним з пояснень цих процесів є те, що кошти надходять з центрального бюджету протягом всього року, але лише за цільовим призначенням, наприклад, на ремонт доріг. Реально вони можуть бути використані за цільовим призначенням лише у весняно-літній період. Тому ОТГ вимушені класти їх на депозити, а отримані проценти використовувати на інші потреби громади. Але це водночас звужує можливості обласного рівня, не кажучи вже про рівень економічних районів у складі 2-3 областей. А саме таким територіальним макроєдиницям з чисельністю населення 3-7 мільйонів осіб згідно європейської Номенклатури територіальних одиниць для цілей статистики (NUTS-1) в Європі починають приділяти все більшу увагу.

Нарешті, по-четверте, за чергою але не за значенням – зараз тільки лінивий не вживає термінів **«Індустрія 4.0»**, **роботизація**, **цифровізація**, **блокчейнізація** і так далі. Ці процеси у розвинутих країнах призвели до того, що окремі високотехнологічні галузі вітчизняної економіки поставлено під загрозу знищення, наприклад машинобудування й суднобудування, літакобудування й космічну галузь. Дійсно, Європі наша сучасна промисловість, навіть наші галузі з високою доданою вартістю, за великим рахунком, не потрібні, оскільки вони не змогли стати вбудованими у відповідні європейські технологічні ланцюги та кластери.

Але це аж ніяк не означає, що вони не потрібні Україні. І тут нам потрібно ще раз звернути увагу на те що **УКРАЇНІ ПОТРІБНА НОВА «РОЗУМНА» ІНДУСТРІАЛЬНА ПОЛІТИКА!**

Протягом ХХ ст. Україна розвивалася саме як індустріальна держава. Її промисловий потенціал був одним із найвищих не тільки в СРСР (він поступався лише Російській Федерації), а й у Східній Європі. Якщо зробити невеликий ретроспективний аналіз, жодна держава Ради економічної взаємодопомоги (хто ще пам'ятає про таке економічне об'єднання) не могла зрівнятися з УРСР за обсягами промислового виробництва. Ба більше: можна сміливо стверджувати, що Україна (в межах Союзу) була донором для багатьох із центрально- і східноєвропейських держав, їхніх економік.

За роки незалежності багато чого змінилося — народну власність радянських часів приватизували, частково модернізували; час теж вніс корективи — багато підприємств перепрофілювалися або знайшли нові ринки збуту. Але все-таки промисловий потенціал продовжував бути основою української економіки.

Прихильники європейської інтеграції вказували (причому справедливо) на те, що індустріальний сектор є однією з перешкод на шляху євроінтеграції: жорстко регламентований Спільний ринок європейських держав не був готовий поглинути Україну з її промисловістю. Питання впиралося, по-перше, у квоти на промислову продукцію, по-друге, у стандарти; по-третє, в необхідність багатомільярдних компенсацій за закриття цілих секторів економіки. Угода про асоціацію з ЄС теж передбачала, що Україна невдовзі може опинитися в ситуації, за якої низка підприємств (зокрема флагманів української індустрії) будуть змушені припинити роботу, і про це чесно попереджали і члени нашої Академії ще 2013-го. На жаль, у гонитві за ефектною, десь навіть позерською зовнішньополітичною перемогою українське керівництво не думало про механізми пом'якшення удару по українській економіці за принципом: "Я подумаю про це завтра". І ось це «завтра» стало сьогоднішнім!!

Але оптимістичний історичний досвід, зокрема післявоєнної розбудови Німеччини та Японії, «азійських тигрів», постсоціалістичного В'єтнаму та інших, свідчить: «Немає такого економічного дна, з якого неможливо було б піднятися за лічені роки!». Це на практиці було доведено багатьма країнами. «У світі немає проклятих країн» - цю думку ще у 2010 році висловив батько грузинських реформ Каха Бендукідзе в одному зі своїх інтерв'ю. Іноді здається, що в цьому правилі Бендукідзе є винятки. Але якщо навіть і так, чому цим винятком має стати наша Україна? Не має! Всі нинішні нові міцні економіки - Ізраїль, Ірландія, Тайвань - вийшли з війни з сусідами або з самої нижньої точки свого кризового політико-економічного стану. Ще раз підкреслюю - ці країни показали, що в світі немає дна, з якого не можна піднятися.

Загальний висновок - не деіндустріалізація, а саме нова, «розумна» індустріалізація — орієнтована на чітко визначені, в тому числі нові ринки та високо- та середньо високотехнологічні сектори економіки, на модернізацію виробництва, а також розвиток прогресивних і креативних послуг, орієнтованих на конкретний сегмент споживання — необхідні нині Україні. Це дасть нові робочі місця громадянам, нові надходження до бюджету, нові кошти для розвитку. При цьому стимулювати слід передусім внутрішній ринок — це до питання про ринки збуту. Саме розвиток інфраструктурних проектів виводив із глибокої кризи і Сполучені Штати, і Німеччину, і навіть Китай. Безумовно, це хороший рецепт економічного піднесення й для України.

Загальносвітовим трендом, що народився в провідних економіках, стає розуміння, що в найближчі десятиліття національні економіки матимуть зростання передусім за рахунок стимуляції купівельної спроможності власного населення, монетизації соціальних відносин держави з громадянами, передових монетарних інструментів, що є, по суті, прямим роздаванням грошей населенню. Це сприятиме зростанню сфери послуг, малого й середнього бізнесу. І це — теж сценарій для підйому вітчизняної економіки.

Однак слід розуміти, що тільки навколо потужної передової, сучасної, конкурентоспроможної індустрії в Україні (як і всюди у світі) можливі розвиток малого та середнього бізнесу, внутрішнього ринку, зростання реальних доходів громадян, формування того самого, такого потрібного, середнього прошарку громадянського суспільства. Без сучасної «розумної» неоіндустріальної основи жодне зростання неможливе.

Серед комплексу економічних, політичних, соціальних та інших причин, які обумовили нездатність вітчизняної економіки гідно протистояти викликам нинішньої, та мабуть і наступних криз, без яких саме існування ринкової економіки є неможливим, однією із визначальних, є саме невідповідність якості технологічного розвитку України останніх років сучасним світовим тенденціям. Загальна відсталість технологічної бази національної економічної системи та слабкість механізмів її інноваційного оновлення – все це значно посилює та буде і у подальшому посилювати негативний вплив кризових ситуацій у світі на ситуацію в Україні та ускладнювати процеси подолання їх негативних наслідків. Саме нинішня ситуація в економіці України є свідченням того, що дана проблема і надалі залишатиметься однією серед найбільш актуальних.

Технологічна різноукладність вітчизняної економіки, наявність різних техно-економічних секторів, ринкових і галузевих сегментів – це особливість перехідного етапу її розвитку у технологічному і структурному вимірах.

Ще 2016 року при Кабінеті міністрів України був створений Національний комітет з промислового розвитку. На мій погляд назріла необхідність за європейськими аналогами у створенні постійно діючої Групи високого рівня у складі представників держави, великого, середнього та малого бізнесу, науковців та представників громадянського суспільства з координації основних стратегічних

напрямоків розвитку вітчизняної промисловості. Робочим апаратом такої групи міг би стати Інститут економіки промисловості НАН України із залученням і активістів нашої Академії економічних наук.

В той же час поточний стан речей не може не хвилювати будь кого з нас, як фахових економістів. З одного боку декларуються завдання якомога швидше наблизитися до найбільш розвинутих країн світу, а з іншого - у найбільш відомих світових рейтингах позиції України не покращуються, а часом навіть і погіршуються.

Чому б нашій секції економістів-міжнародників зараз не ініціювати дослідження переваг і недоліків можливого відродження адаптованого до сучасних умов колишнього проекту “Міжмор’я” шляхом створення Балто-Чорноморсько-Середземноморсько- Каспійського торговельного союзу або ж відродження однієї з гілок «Великого Шовкового шляху»? Ринки регіону нам знайомі, вони досить місткі й, головне, підходять нам за технологічним рівнем. Акцентований рух у цей регіон зможе хоча б частково компенсувати наслідки для нашої економіки сучасного стану політичних та економічних відносин з Російською Федерацією. Вже сьогодні Близький Схід і Центральна Азія — чи не основні ринки збуту для українських товарів, особливо сільськогосподарських продуктів, металу, літаків, будівельних матеріалів, добрив. В Україні і країн регіону спільні геополітичні інтереси. Чому б не розвивати спільні стратегічні пріоритетні дво- та багатосторонні відносини поряд з Польщею, Румунією та іншими країнами-членами ЄС, також і з Казахстаном, Туреччиною, Іраком, Іраном, Азербайджаном, Туркменистаном?

Якщо вже зайшла мова про Польщу, то в мене є для вас і декілька цікавих новин. На виконання Угод про співпрацю, які підписала протягом останніх років наша Академія з Познанським державним економічним університетом, Фондацією «Міжнародний інститут співробітництва та розвитку» при цьому університеті та низкою інших установ під час візиту делегації нашої Академії на чолі з її Президентом до Сейму Республіки Польща було проведено черговий Симпозіум «Україна-Польща: синергетична співпраця». На початку червня цього року ми очікуємо візит у відповідь представницької польської делегації на чолі зі Співголовою міжпарламентської групи Польща – Україна депутатом Сейму Польщі Боженою Камінською. В ході цих зустрі-

чей ми обговоримо декілька можливих напрямів та проектів подальшої взаємовигідної співпраці.

У зв'язку з цим у Президії виникла пропозиція з метою поглиблення зовнішніх зв'язків нашої Академії в умовах які надає Угода про Асоціацію з ЄСпо входженню в Європейський науково-освітній простір - ввести посади віце-президентів по відповідних країнах, на які обрати наших іноземних членів. Більш детально про це у своєму виступі буде доповідати віце-президент нашої академії В.І.Ляшенко, а зараз я тільки зверну Вашу увагу на те, що Президія після детального обговорення та консультацій пропонує на Ваш розсуд наступні кандидатури членів нашої Академії для обрання віце-президентами:

по Західній Польщі – академіка нашої академії **Казимежа Пайонка**;

по Федеративній Республіці **Німеччині** – академіка нашої академії **Вільфреда Трілленберга**

по Республіці **Греція** – академіка нашої академії **Евангелоса Сискоса**.

Також хочу підкреслити, що одним із важливих напрямів повинно стати і більш тісне співробітництво зі Спілкою економістів України. Ми вдячні керівництву спілки, що Президент АЕН України О.І.Амоша та віце-президент В.І. Ляшенко обрані до складу Президії цієї шанованої організації та протягом року брали участь у її засіданнях. Така взаємодія надає додаткові можливості для поєднання зусиль ниших братніх структур на благо України. Хто хоче шукати шляхи виходу з існуючої кризи, той спільними зусиллями їх обов'язково знайде.

На минулорічних зборах вже доповідалося, що на виконання положень Законів України про вищу освіту та про науку та науково-технічну діяльність, а також статутних положень нашої академії щодо розбудови ланцюжка «наука-освіта-бізнес», наша Академія виступила спільно з Полтавським університетом економіки і торгівлі Укоопспілки засновницею громадської спілки «Міжнародний центр соціально-економічних досліджень проблем модернізації та розвитку кооперації», офіс якої розташований у Полтавському університеті. Як показав минулий рік функціонування цієї структури вона реально підсилила представництво економічної науки в регіоні та сприяє його сучасній модернізації.

На мою думку ці закони також повинні скласти правове підґрунтя створення на базі регіональних центрів НАН та МОН України, а з урахуванням можливостей, які додає Угода про асоціацію з ЄС **мережі регіональних транскордонних інноваційних еко-систем**, які дозволять ініціювати формування спеціальних регуляторних режимів прискорення реалізації пріоритетних напрямків розвитку регіонів, тим самим пришвидшити подолання відставання у впровадженні сучасних технологій з метою випереджального розвитку регіонів та країни в цілому. З цього питання ми намагаємося поглибити наше співробітництво з **Придніпровським регіональним центром НАН та МОН України**, який очолює академік НАН України Анатолій Федорович Булат та відповідними регіональними структурами.

Можливо для цього треба шукати нові форми взаємодії в областях місцевих осередків нашої академії, створювати спільно з вишами філії та лабораторії академічних інститутів, більш активно взаємодіяти з бізнесом через регіональні Торгово-промислові палати, а з обласною владою та органами місцевого самоврядування через обласні та місцеві Агенції регіонального розвитку, регіональні фонди підтримки підприємництва. Безсумнівно це буде сприяти поширенню наших наукових розробок, а також диверсифікації джерел їх фінансування.

Тому **пропонується розгорнути відповідне обговорення на шпальтах нашого журналу і доручити Президії (академіки Є.В.Савельєв, М.Г.Білопольський, В.І.Ляшенко) узагальнити пропозиції, надати їх у відповідний комітет Верховної Ради, а також розробити необхідні заходи з реалізації та доповісти про виконання на наступних Загальних Зборах.**

А зараз дозвольте мені як і минулого року не зупинятися на основних результатах, які отримали протягом звітного періоду члени нашої академії. Сподіваюсь що це зроблять присутні в залі представники регіональних відділень.

Далі декілька організаційних питань.

Традиційно за звітний період членами академії видано значну кількість монографій, підручників, навчальних посібників, збірників наукових праць тощо. Вважаю, що на цьому теж більш детально зупиняться керівники регіональних осередків.

Минулого року ми приймали рішення про перереєстрацію членів академії та щодо складання відповідних списків регіональними центрами та місцевими відділен-

нями і передачі їх Президії для узагальнення і затвердження на щорічних зборах. На жаль реалізувати цього не вдалось. Тому треба ще раз повернутися до цього питання і довести його до логічного завершення. Крім того, у нас складається явне не статутна ситуація зі сплатою членських внесків. Можна впевнено сказати, що сумлінних платників внесків у нас не більше 10%.

В ході обговорення цих питань на Президії надійшло декілька пропозицій.

1. Видавати дипломи на певний термін – наприклад, 2-3 роки (з 2018 по 2020 роки), і фіксації цього терміну на бланку диплома. У разі сумлінного виконання статутних вимог – поновляти його на черговий трирічний термін і так далі.
2. Внести відповідні зміни до Статуту, зробивши несплату внесків протягом 2-3 років підставою для виключення з лав академії, такі пропозиції вже висловлювалися і на попередніх Загальних зборах.
3. Підвищити з 2018 року вступний внесок до 1500 – 2000 грн., а щорічний – до 500 грн.

Пропоную учасникам Зборів висловитися з цього питання і прийняти відповідне рішення в нашій резолюції.

Ще раз пропоную віце-президенту М.Г.Білопольському взяти виконання прийнятих кадрових рішень під своїй особистий контроль.

Втім хочу іще раз і цього року наголосити, що сучасна ситуація висвітлила ще раз напрям, над яким слід було б попрацювати як Президії нашої академії, так і її членам, – це **співробітництво з недержавними аналітичними центрами**, які відіграють все більш суттєву роль у формуванні економічної політики уряду. У лавах нашої академії майже немає представників цих структур, що не сприяє інформаційним контактам та вирішенню статутних завдань академії. Тому вважав би за доцільне ще раз обговорити на цих зборах питання співробітництва з недержавними аналітичними центрами та їх більш активного залучення до роботи в нашій академії. Відповідний пункт пропонував би внести і до проекту рішення наших Загальних зборів.

Ще раз хочу рекомендувати регіональним центрам, місцевим відділенням та членам Академії при наданні щорічних звітів не обмежуватися тільки переліком статей, конференцій та назв виконаних наукових тем, але й більш детально

висвітлювати зміст наукового доробку (результати аналізу, виявлені тенденції та закономірності, розроблені концепції, обґрунтування перспективних напрямків досліджень тощо). Це сприятиме підготовці змістовних звітів як керівників регіональних відділень, так і загалом Президії нашої академії.

Ще раз нагадаю, що наша Академія економічних наук України вже за **25** років її існування не залишалася осторонь від сучасних соціально-економічних проблем України. Тому вважаю, що певний погляд та певні думки з приводу сучасних проблем будуть висловлені і сьогодні в процесі обговорення доповіді Президії та стану економіки на зборах і знайдуть своє відображення на шпальтах як академічних, так і інших видань.

Усе це дасть змогу наблизити головну мету – зробити правильні висновки та знайти шляхи подолання негативних наслідків сучасної кризи.

Любіть Україну!

Дякую за увагу! Запрошую до дискусії!